

**TALABALARDA IJTIMOYIY FAOLLIKNI SHAKILLANTIRISHNING
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI
PSYCHOLOGICAL FEATURES OF FORMATION OF SOCIAL
ACTIVITY IN STUDENTS
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ
СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ**

Karimova Nilufar Ulmassultonovna
Urdu Psixologiya magistratura 1-kurs

Annotatsiya: Maqolada talabalar ijtimoiy faolligini shakllantirishning psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy faollikning shakllanishi ta'lim jarayonida, shaxsning motivatsiyasi, qiziqishlari va ijtimoiy muhit ta'siri bilan chambarchas bog'liqligi yoritiladi. Shuningdek, ijtimoiy faollikni oshirishga qaratilgan pedagogik va psixologik yondashuvlar tahlil etiladi. Mazkur jarayonni samarali tashkil qilishda liderlik qobiliyatlari, jamoada ishlash ko'nikmalari va o'z-o'zini rivojlantirishning ahamiyati ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy faollik, psixologik xususiyatlar, talaba, motivatsiya, ijtimoiy muhit, liderlik, pedagogik yondashuv, shaxsiy rivojlanish, ta'lim jarayoni, psixologik ta'sir.

Abstract: The article analyzes the psychological characteristics of the formation of students' social activity. The formation of social activity is closely related to the educational process, the motivation of the individual, his interests and the influence of the social environment. Also, pedagogical and psychological approaches aimed at increasing social activity are analyzed. The importance of leadership skills, teamwork skills and self-development in the effective organization of this process is indicated.

Keywords: Social activity, psychological characteristics, student, motivation, social environment, leadership, pedagogical approach, personal development, educational process, psychological impact.

Аннотация: В статье анализируются психологические особенности формирования социальной активности студентов. Подчеркивается, что формирование социальной активности тесно связано с мотивацией, интересами и влиянием социальной среды на образовательный процесс.

Также анализируются педагогические и психологические подходы, направленные на повышение социальной активности. Показана важность лидерских качеств, навыков работы в команде и саморазвития в эффективной организации этого процесса.

Ключевые слова: Социальная активность, психологические характеристики, студент, мотивация, социальная среда, лидерство, педагогический подход, развитие личности, образовательный процесс, психологическое воздействие.

Kirish: Zamonaviy jamiyat rivojlanishida yoshlarning ijtimoiy faolligi muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, talabalar yoshidagi shaxslar jamiyatning eng faol qatlamini tashkil etib, ular ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda hamda iqtisodiy islohotlarda muhim rol o‘ynashadi. Shuning uchun talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirish bugungi ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sanaladi. Mazkur jarayonni samarali tashkil qilish psixologik qonuniyatlarni chuqur o‘rganishni talab etadi.

Asosiy qism: Ijtimoiy faollik – shaxsning jamiyatda o‘z rolini anglash, faol ishtirok etish, o‘z fikrlarini erkin bildirish va ijtimoiy masalalarni hal etishga qaratilgan harakatlari yig‘indisi sifatida talqin qilinadi. Bu faollik shaxsning maqsadlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va motivatsiyasiga bog‘liq. Yoshlar orasida ijtimoiy faollikni rivojlantirish jamiyatni barqaror rivojlantirish va demokratik qadriyatlarni qaror toptirish uchun zarur.

Talabalarining ijtimoiy faolligini shakllantirish omillari haqida ko‘rib chiqsak. Bularning eng asosiylaridan biri motivatsiyadir. Motivatsiya Talabaning jamiyatdagi o‘z o‘rnini anglash, kelajakdagi hayotiy maqsadlarini belgilash va ularga erishish uchun motivatsiya darajasi yuqori bo‘lishi zarur. Motivatsiya ijtimoiy faollikni rag‘batlantiruvchi asosiy omillardan biridir. Talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirish jarayonida motivatsiya asosiy omillardan biri hisoblanadi. Motivatsiya talabaning maqsadlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini uyg‘otuvchi ichki kuch bo‘lib, uning ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etishiga turtki beradi. Yuqori motivatsiyaga ega talabalar ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishga, jamoat ishlariga hissa qo‘shishga va shaxsiy rivojlanish uchun yangi imkoniyatlarni izlashga intilishadi. Ijtimoiy faollikni shakllantirishda ichki va tashqi motivatsiyaning uyg‘unligi muhim. Ichki motivatsiya talabaning shaxsiy qiziqishlari va ichki ehtiyojlariga asoslanadi, tashqi motivatsiya esa mukofot, rag‘bat yoki maqtov kabi

omillar orqali shakllanadi. Shuning uchun ta'lim muassasalari talabalarning ichki motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash bilan birga, tashqi motivatsiyani oshirish mexanizmlarini ham takomillashtirishi zarur. Motivatsiyaning talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirishdagi roli ularning jamiyatdagi faolligi, liderlik qobiliyatlari va shaxs sifatida o'sishida beqiyos ahamiyatga ega. Shu sababli, ta'lim jarayonida motivatsiyani oshirishga yo'naltirilgan chora-tadbirlar samaradorlikni oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Ta'lim muhitining roli: Universitetlarda talabalarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun turli loyihalar, jamoat ishlari, tanlovlar va seminarlar tashkil etilishi muhimdir. Ushbu tadbirlar talabalarda jamoada ishlash ko'nikmasini shakllantiradi va ularning faolligini oshiradi. Talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda ta'lim muhitining o'rni juda muhimdir. Mazkur muhit nafaqat bilim olish jarayonini tashkil etadi, balki talabaning ijtimoiylashuvi, shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy faolligini rag'batlantiradi. Ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitida talaba o'zini erkin his qiladi, jamiyatda faol ishtirok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi va o'z fikrlarini erkin ifoda etishga intiladi. Universitetlarda o'quv jarayonini faqat nazariy bilimlar bilan cheklamasdan, amaliy mashg'ulotlar, ijtimoiy loyihalar, guruh ishlari va ko'ngillilar harakatlarini tashkil etish talabalarning ijtimoiy faolligini oshiradi. Bunday muhit talabalarning jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirish, liderlik ko'nikmalarini shakllantirish va ularni turli ijtimoiy masalalarni hal etishga jalb qilishda katta ahamiyatga ega. Shu sababli, ta'lim muassasalarida talabalar uchun innovatsion va ijodiy faollikni qo'llab-quvvatlaydigan muhitni yaratish zarur. Bunday muhitda shakllangan ijtimoiy faollik nafaqat talabaning shaxsiy yutuqlari uchun, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun ham mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish: Talabalarni liderlik ko'nikmalariga o'rgatish ularning ijtimoiy faolligini oshirishning muhim yo'li hisoblanadi. Lider bo'lish – nafaqat shaxsiy yutuqlarga, balki jamoaga foyda keltirishga ham qaratilgan faoliyatdir. Liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Bu qobiliyatlar talabaning shaxs sifatida o'sishi, jamiyatdagi rolini mustahkamlashi va turli jamoaviy jarayonlarda yetakchilik qilishiga imkon beradi. Liderlik qobiliyatlari rivojlangan talabalar o'z fikrlarini ishonch bilan ifoda etish, qarorlar qabul qilish va boshqalarni samarali boshqarish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladi. Liderlik nafaqat shaxsiy

muvaffaqiyatga, balki jamoadagi faoliyatni tashkil etish va boshqalarga ijobiy ta'sir ko'rsatish orqali ijtimoiy muhitni yaxshilashga xizmat qiladi. Bu qobiliyatlarni rivojlantirish orqali talabalar jamoaviy ishlarda faol ishtirok etib, turli masalalarga ijodiy va samarali yondashishni o'rganadi. Shunday qilib, liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish nafaqat talabalar uchun, balki ta'lim muassasalari va butun jamiyat uchun katta ahamiyatga ega. Bu jarayon talabalarning nafaqat yetakchi sifatida shakllanishini, balki ularning jamiyatning faol va mas'uliyatli a'zosi bo'lishini ta'minlaydi. Ijtimoiy muhit ta'sirida talaba o'zini o'rab turgan muhitdan o'rnak oladi. Ijobiy muhit, faol guruhlar va qo'llab-quvvatlovchi pedagoglarning mavjudligi talabada ijtimoiy faollikni rag'batlantiradi. Ijtimoiy muhit talabaning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy faolligining shakllanishida muhim o'rin tutadi. Ijobiy ijtimoiy muhit talabaga o'z qobiliyatlarini namoyon etish, jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va ijtimoiy mas'uliyatni his etishda yordam beradi. Bunday muhit talabaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va uni jamiyatda faol ishtirok etishga undaydi. Salbiy ijtimoiy muhit esa aksincha, talabaning ijtimoiy faolligini susaytirib, o'z fikrlarini erkin ifoda etishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shuning uchun ta'lim muassasalari, oilalar va jamoat tashkilotlari talabalarga qo'llab-quvvatlovchi, do'stona va ijodiy rivojlanish uchun qulay bo'lgan ijtimoiy muhitni ta'minlashi muhim. Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy muhitning talaba shaxsiga bo'lgan ta'siri nafaqat uning ijtimoiy faolligi, balki kelajakda jamiyatda tutgan o'rnini ham belgilaydi. Shu sababli, talabalar uchun sog'lom va rag'batlantiruvchi ijtimoiy muhit yaratish jamiyatning barqaror taraqqiyoti uchun zarurdir.

Psixologik xususiyatlar uchun talabalarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishda quyidagi psixologik xususiyatlarni inobatga olish zarur:

Motivatsion yo'nalishlik: Talabaning ehtiyojlari va manfaatlari uning faolligini shakllantirishga asos bo'ladi. Ijtimoiy faol bo'lish uchun talabalar o'z oldilariga yuqori maqsadlar qo'yishlari lozim.

Emotsional barqarorlik: Talabaning ijtimoiy faolligi uchun emotsional barqarorlik muhim. Shaxs o'z his-tuyg'ularini boshqarish va muammoli vaziyatlarda mantiqiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

O'z-o'zini rivojlantirishga intilish: Talabalar o'z bilim va ko'nikmalarini mustaqil ravishda rivojlantirishga intilishlari ularning ijtimoiy faolligini oshiradi.

Pedagogik yondashuvlarda talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda pedagogik yondashuvlarning ahamiyati katta:

1. Interfaol metodlardan foydalanish: Munozaralar, loyiha ishlari, guruhli faoliyat va ijodiy mashg‘ulotlar talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi.

2. Individual yondashuv: Har bir talabaning shaxsiy ehtiyojlarini inobatga olish orqali uning ijtimoiy faolligini rivojlantirish mumkin.

3. Ijodiy motivatsiya yaratish: Talabalarni rag‘batlantirish va ularning yutuqlarini qadrlash orqali ijtimoiy faollikni rag‘batlantirish mumkin.

Talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishi, balki jamiyatning kelajakdagi barqarorligi va farovonligini ta'minlash uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonni samarali tashkil qilish uchun psixologik va pedagogik yondashuvlarni birlashtirish zarur. Yoshlarning ijtimoiy faolligi – bu faqat shaxsiy muvaffaqiyatning kaliti emas, balki jamiyatdagi muhim o‘zgarishlarning asosidir. Shuning uchun ta'lim muassasalari talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirishga alohida e'tibor qaratishi lozim.

Muhokama: Talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirish bugungi kunda ta'lim tizimi va jamiyat oldida turgan dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur jarayon talabalar faqat bilim olish bilangina cheklanmasdan, balki shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy muhitga faol moslashish va jamoatchilikda o‘z o‘rnini topishga intilishlarini ta'minlaydi. Shunga qaramay, bu jarayon ko‘plab ichki va tashqi omillar bilan bog‘liq bo‘lib, ularning har biriga alohida e’tibor qaratilishi lozim. Avvalo, ijtimoiy faollikni shakllantirishda talabalar motivatsiyasi muhim ahamiyatga ega. Ba’zi talabalar ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishga intilsa, boshqalari bu jarayonlardan chetda qolishi kuzatiladi. Bu holat, asosan, motivatsiyaning yetarli darajada shakllanmagani yoki ijtimoiy faollikning ularga ahamiyatini anglatib bera olmaslik bilan bog‘liq. Demak, o‘qituvchilar va universitet rahbariyati talabalarga motivatsiya beruvchi ijtimoiy tadbirlarni tashkil etish va ularni rag‘batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqishi lozim. Shuningdek, talabalar o‘rtasida ijtimoiy faollikni shakllantirishda psixologik xususiyatlar, jumladan, emotsional barqarorlik, o‘ziga bo‘lgan ishonch va kommunikativ ko‘nikmalar katta rol o‘ynaydi. Ammo ayrim talabalar jamoatchilik ishlarida faol ishtirok etish uchun zarur bo‘lgan yetarli kommunikativ qobiliyatga ega emasligi kuzatiladi. Bu muammo talabalar uchun maxsus treninglar va seminarlar orqali hal qilinishi

mumkin. Masalan, liderlik, jamoada ishlash va samarali muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi dasturlar bu borada muhim ahamiyatga ega.

Ta‘lim muassasalarida ijtimoiy faollikni rivojlantirish uchun interfaol ta‘lim metodlari va tashabbuskorlikni rag‘batlantiruvchi muhit yaratish zarur. Bugungi kunda aksariyat universitetlarda ushbu yo‘nalishda turli ijtimoiy va madaniy tadbirlar o‘tkazilmoqda, ammo ba‘zan ushbu tadbirlarning mazmuni va maqsadi talabalarning haqiqiy ehtiyojlariga mos kelmaydi. Bu esa tadbirlarning samarasini kamaytiradi. Shuning uchun bunday faoliyatlarni rejalashtirishda talabalar fikrini inobatga olish va ularni bevosita loyihalar yaratish jarayoniga jalb qilish muhim. Muhokama davomida yana bir muhim jihat ta‘kidlanishi kerak: talabalar ijtimoiy faolligi ularning faqat jamiyatga foyda keltirishi bilangina cheklanmasdan, balki shaxs sifatida rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Ijtimoiy faol talabalar odatda o‘z fikrlarini erkin ifoda eta oladi, tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega bo‘ladi va kelajakda jamiyatning faol ishtirokchisi sifatida shakllanadi. Shunday qilib, ijtimoiy faollikni shakllantirish jarayoni ko‘p qirrali va murakkab bo‘lib, har bir talabaga individual yondashuvni talab qiladi. Bu borada pedagoglar, psixologlar va ta‘lim muassasalarining o‘zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. To‘g‘ri tashkil etilgan jarayon nafaqat talabalar uchun, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun ham mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar: Talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirish – zamonaviy ta‘lim tizimining dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, bu jarayon nafaqat shaxsiy rivojlanishga, balki jamiyatning barqaror taraqqiyotiga xizmat qiladi. Maqolada talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirishga ta‘sir qiluvchi motivatsiya, ta‘lim muhiti, liderlik qobiliyatlari va kommunikativ ko‘nikmalar kabi omillar ko‘rib chiqildi. Ijtimoiy faollikni rivojlantirishda psixologik xususiyatlarni chuqur o‘rganish va ularga asoslangan holda ta‘lim jarayonlarini tashkil etish muhimligi ta‘kidlandi. Ushbu jarayon faqatgina ta‘lim tizimi vakillari emas, balki talabalar o‘zlari tomonidan ham faol ishtirokni talab qiladi.

Takliflar:

1. Motivatsiyani oshirish: Talabalarni ijtimoiy loyihalarga jalb qilish uchun ularni rag‘batlantirish tizimini joriy etish lozim (masalan, grantlar, sertifikatlar va mukofotlar). Ijtimoiy faollikning ahamiyati va uning shaxsiy rivojlanishga ta‘sirini targ‘ib qilish maqsadida motivatsion seminar va treninglar tashkil etish.

2. Pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish: Universitetlarda interfaol metodlarni keng qo‘llash (masalan, guruh loyihalari, rolli o‘yinlar va munozaralar). Talabalarni jamoatchilik ishlariga jalb qilish uchun qiziqarli va maqsadli tadbirlarni tashkil etish.

3. Psixologik qo‘llab-quvvatlash: Talabalarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshirish va ularni ruhiy barqarorlikka o‘rgatish uchun maxsus psixologik xizmatlarni rivojlantirish. Liderlik va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi trening va mashg‘ulotlarni muntazam o‘tkazish.

4. Ijtimoiy muhitni takomillashtirish: Universitetlarda ijtimoiy muhitni mustahkamlash uchun ixtiyoriy guruhlar, yoshlar klublari va talabalar uyushmalarini rivojlantirish. Talabalar tomonidan tashabbus qilingan loyihalarni qo‘llab-quvvatlash orqali ularning ijodiy faolligini rag‘batlantirish.

5. Hamkorlikni rivojlantirish: Talabalarni mahalliy jamoatchilik ishlari va davlat loyihalariga jalb qilish uchun davlat va nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish. Chet ellik talabalar bilan tajriba almashish dasturlarini rivojlantirish, ular orqali talabalar ijtimoiy faollikning global jihatlarini anglaydilar.

Ushbu takliflarni amalga oshirish orqali talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish nafaqat ta’lim sifati, balki jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shunday qilib, yoshlarning ijtimoiy faolligini qo‘llab-quvvatlash jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov, A. A. (2018). Psixologik asoslar va ta’lim jarayonida shaxs faolligini oshirish. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.

2. Karimov, S. N. (2020). Ijtimoiy faollik va ta’lim jarayonida uning shakllanish omillari. Toshkent: Fan nashriyoti.

3. Rahmonov, T. H. (2019). "Talabalarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishda ta’lim muhitining ahamiyati." O‘zMU ilmiy jurnali, 3(12), 45–52.

4. Vygotskiy, L. S. (1997). O‘quv jarayonida shaxsning ijtimoiy rivojlanishi. Moskva: Pedagogika nashriyoti.

5. Bandura, A. (2001). Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

6. Yusupova, G. N. (2021). "Yoshlar ijtimoiy faolligini shakllantirishda motivatsiyaning roli." *Psixologiya va ta'lim jurnali*, 6(4), 112–119.
7. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-dekabrdagi "Yoshlar faolligini oshirish va ularning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash"ga oid farmoni.

Research Science and
Innovation House

